

PAASTUAJA II PÜHAPÄEV AD 2020 2Kn 20:1–7 (1Kr 10:12–13 Mk 9:17–29)

1 Neil päevil jäi Hiskija haigeks ja oli suremas. Ja prohvet Jesaja, Aamotsi poeg, tuli ta juurde ning ütles temale: «Nõnda ütleb ISSAND: Sea oma elumaja asjad korda, sest sa sured ega saa terveks!»

2 Siis pööras Hiskija oma näo seina poole ja palus ISSANDAT, üteldes:

3 «Oh ISSAND, meenuta ometi, kuidas ma Sinu ees olen elanud ustavuses ja siira südamega ja olen teinud, mis Sinu silmis hea on!» Ja Hiskija nuttis kibedasti.

4 Aga Jesaja ei olnud veel väljunud keskmisest õuest, kui temale tuli ISSANDA sõna, kes ütles:

5 «Mine tagasi ja ütle Hiskijale, mu rahva vürstile: Nõnda ütleb ISSAND, su isa Taaveti Jumal: Ma olen kuulnud su palvet, ma olen näinud su silmavett. Vaata, ma teen sind terveks ja kolmandal päeval võid sa minna ISSANDA kotta.

6 Ma lisan su elupäevadele viisteist aastat ja ma päästan sinu ja selle linna Assuri kuninga pihust ning kaitsen seda linna iseenese pärast ja oma sulase Taaveti pärast.»

7 Ja Jesaja ütles: «Võtke üks viigimarjakakk!» Ja nad võtsid ning panid paise peale; ja ta sai terveks.

Sissejuhatus

Juudi traditsioonis liigitatakse Kuningate raamat[ud]¹, nagu ka Joosua, Kohtumõistjate ja Saamueli raamatud, «varajaste prohvetite» alla², kristlikus traditsioonis loetakse nad enamasti «ajalooramatute» hulka. Vana traditsiooni kohaselt on Kuningate raamatu[te] autoriks suuremas osas prohvet Jeremija³, uuem piibliteadus on enamasti seisukohal, et tegemist on erinevatest allikatest kombineeritud teosega, mis pärineb põhiosas eksiili- ning eksiilijärgsest ajast ja kujutab endast nn deuteronomistlikku ajalookirjandust.

Kuningate raamatut (raamatuid) lugedes on näha, et tavapärase ajalookirjandusega siin siiski tegemist ei ole, kuna erinevatele ajajärkudele ja isikutele (eeskätt kuningatele) pööratakse ebaproportsionaalselt palju või vähe tähelepanu. Pool 1. Kuningate raamatust on pühendatud Saalomonile (seejuures pööratakse väga palju tähelepanu Jeruusalemma templi ehitamisele ja pühitsemisele), samal ajal on aga näiteks kahele Põhjariigi kuningale, kelle valitsemisaeg oli Iisraeli ajaloos vägagi märkimisväärse

¹ Heebrea traditsioonis on tegemist ühe raamatuga, varajasim kaheks jagamine on leitav Septuagintas pealkirjadega Βασιλειών Γ' ja Βασιλειών Δ'.

² «Hilised prohvetid» on Jesaja, Jeremija, Hesekiel ja 12 «väikest prohvetit» Hooseast Malakini (Taaniel ei kuulu juudi traditsiooni järgi mitte prohvetite, vaid kirjade (poetilise kirjanduse) hulka.

³ Babüloonia Talmud, Baba Bathra 15a.

tähendusega – Omrile ja Jerobeam II-le – jäetud mõlemas raamatus kokku vastavalt vaid kuus ja seitse salmi⁴. Jumalakartlikule Juuda kuningale Hiskijale, kes «tegi, mis õige oli Issanda silmis, kõigiti nõnda, nagu ta isa Taavet oli teinud»⁵, on antud kolm peatükki⁶. See kõik näitab, et autori taotluseks ei ole mitte anda kiretut ülevaadet Iisraeli ja Juuda [kuningate] ajaloost, vaid tegemist on teoloogilise ja tõepoolest prohvetliku raamatuga, mille eesmärgiks on ligi neljasaja aasta pikkuse ajalooajalooperioodi näitel kujutada Jumala ja Tema rahva vahekorda, ühtlasi ajaloos toimunut, toimuvat ning toimuma hakkavat selle varal seletades ja mõtestades.

Kuningate raamatu[te] valdav suhtumine Põhjariiki ja selle kuningatesse on negatiivne. Põhjus on ilmne: alates Jerobeamist on Põhja-Iisrael taganenud ning andunud väärale jumalateenistusele (vrd 1Kn 12:26–33), kusjuures see ei ole mitte niivõrd poliitiline, vaid eeskätt usuline probleem, kuna see on vastuolus nii Jumala ja Iisraeli rahva vahel sõlmitud lepinguga kui Taavetile antud töötustega ja tema soo jumaliku kutsumusega.

1. Kuningate raamat hõlmab ajavahemiku Taaveti surmast aasta 970 paiku kuni Iisraeli kuninga Ahasja võimuletulekuni 9. sajandi keskel, 2. Kuningate raamat Ahasja surmast kuni Paabeli vangipõlveni 6. sajandil.

Kuningate kõrval (ja enamasti nende vastastegelasena) kujutatakse Kuningate raamatu[te]s Issanda prohveteid, kellest kõige enam ruumi pühendatakse Eelijale ja Eliisale, aga nimetatakse ka teisi, näiteks Miikat ja Jesajat. Kuningad, isegi need, keda näidatakse enam-vähem positiivses valguses, suhtuvad prohvetitesse enamasti nagu paratamatutesse tülitakitajatesse, kellega tuleb siiski arvestada ja võimalust mööda hästi või vähemalt neutraalselt läbi saada ning kelle poole pöördatakse (vahel ka vastutahtmist) siis, kui kas kuningas isiklikult või kogu maa on sattunud kitsikusse.

Kuningate raamatu[te] keskseks sõnumiks on kuulutus Issanda ustavusest ning, sõltuvalt sellest, kuidas Jumala rahvas Tema ustavusele vastab, kas õnnistusest ja jumalikust kaitsest või, vastupidi, kohtust ja karistusest. Nii Iisraeli riigi jagunemise kui mõlema kuningriigi langemise põhjusena nähakse eeskätt valitsejate taganemist nii õigest jumalateenistusest kui ka oma kohustuse täitmisest rahva juhtimisel ja õigel teel hoidmisel.

Ühtlasi saab ühemõtteliselt nähtavaks ainsa tõelise Jumala meelevald nii Iisraeli kui ka kõigi teiste riikide ja rahvaste üle, samuti iga üksiku inimelu üle, milles tuleb esile ja teostub nii Issanda õnnistus kui vajadusel ka kohtumõistmine ja nuhtlus.

⁴ 1Kn 16:23–28 ja 2Kn 14:23–29.

⁵ 2Kn 18:3.

⁶ 2Kn 18–20.

Keelelisi märkuseid

Jäi Hiskija haigeks ja oli suremas – חֲזַקְיָהוּ לָמוּת – võiks tõlkida ka «oli Hiskija surmani haige». Sõna חֲזַק – «haige olema», «haigeks jääma» – tähendab ka «nõrgaks jääma», «[ära]vaevatud olema», «[ära] kuluma». Nimi חֲזַקְיָה – Hiskija – tuleneb Jumala nimest ja verbist חֲזַק – «kinnitama», «tugevdama», «kõvaks tegema», «julgeks tegema», «kindel olema», «tugev olema» – ja tähendab «Issand on mu jõud» või «Issanda vägi».

Prohvet – הַנְּבִיא – sõna נְבִיא – «prohvet» – tuleneb verbist נָבַא – «prohvetlikult kõnelema» –, mille üheks kaastähenduseks on ülevoolav pulbitsemine või väljavalamine.⁷

Jesaja – nimi יֵשַׁעִיָּה tuleneb Jumala nimest ja verbist יָשַׁע – «päästma», «päästetud olema» – ning tähendab «Issanda pääste» või «Issand on päästnud».

Aamotsi poeg – בֶּן־אֲמוּץ – nimi אֲמוּץ tuleneb verbist אָמַץ – «julge olema», «kindel (kindlameelne) olema». Sellest tulenevalt võiksime vähemalt piltlikustamise huvides tõlkida ka «Jesaja, julgustuse poeg».⁸

Issand – nii siin kui järgnevates salmides kasutatakse originaalis Jumala nime יְהוָה.

Sea oma elumaja asjad korda – צַו לְבֵיתְךָ – «korralda oma koja asjad». Sõna בֵּית tähendab nii «maja» või «koda» kui ka «majapidamine» ja «kodakondsed».⁹

Sest sa sured – כִּי מֵת אַתָּה – võiksime tõlkida ka «sa oled suremas».

Ega saa terveks – וְלֹא תִחְיֶה – ehk oleks õigem tõlkida «ega jää elama».

Kuidas ma Sinu ees olen elanud – אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ – sõna-sõnalt «kuidas ma olen Sinu palge ees käinud».

Ustavuses – בְּאֵמֶת – sõna אֵמֶת tähendab «ustavus», «kindlameelsus», «usaldusväärsus», «tõde».¹⁰

⁷ Niisiis on prohvetlik kõnelemine teatavas mõttes [inimlikult] kontrollimatu, see ei allu prohveti enda tahte, vaid pulbitseb või purskub temast nagu vesi allikast.

⁸ Siinkohal ei tohi otsida olematuid paralleele nimega Barnabas, mida Ap 4:36 tõlgib aramea keelele toetudes kui υἱὸς παρακλήσεως – «Julgustuse poeg».

⁹ Siin ei ole tõenäoliselt tegemist mitte kutsega isiklikule meeleparandusele, vaid pigem käsuga anda vajalikud korraldused järeלטulijaile (sarnaselt näiteks Taaveti viimaste sõnadega Saalomoni 1Kn 2:1–9)

¹⁰ Samast tüvest אָמַץ – «kinnitama», «ustav olema», «kindel (tõene) olema» – pärineb ka sõna אָמֵן – «amen», «tõesti», «sündigu nõnda».

Ja siira südamega – וּבְלִבָּב שְׁלִים – sõna לִבָּב tähistab lisaks südamele ka üleüldiselt inimese sisemust, sisemaailma, seda, kes ta iseendas (ja enesest teadlikuks saanuna) on, samuti tahtevalmidust ja [tegutsemis-]julgust. Sõna שְׁלִים tuleneb verbist שָׁלַם – «rahus olema», «terve (täielik) olema» – ning tähendab «terve (terviklik)», «täiuslik», «rahus».¹¹

Nuttis kibedasti – וַיִּבְרַךְ...בְּכִי גָדוֹל – «nuttis suurt nuttu» või nagu 1739. aasta piiblitõlkes: «...nuttis sure nuttoga».¹²

Mu rahva vürstile – נְגִיד־עַמִּי – sõna נְגִיד tuleneb verbist נָגַד – «eesotsas olema», «nähtaval olema» – ja tähistab juhti, valitsejat, pealikku, kuninglikku aukandjat.

Võid sa minna – תַּעֲלֶה – sõna-sõnalt «sa lähed üles».

Päästan sinu – אֶצִּילְךָ – sõna נָצַל tähendab «ära kiskuma», «ära napsama», «päästma», «vabastama».

Viigimarjakakk – תְּבַלְתָּ תְּאֲנִים – tegemist ei ole mitte viigimarjakoogiga, vaid kokkupressitud viigimarjadega, mida oli tavaks tarvitada põletike leevendamiseks, haavade puhastamiseks ja paisete ravimiseks.

Ja ta sai terveks – וַיֵּחַי – võiks tõlkida ka «ja ta jäi elama».

Sisuline analüüs

2Kn 20:1–11 peaaegu sõnasõnalise paralleelteksti leiame Jesaja raamatu 38. peatükist. Põhiliseks erinevuseks on see, et Jumala poolt Hiskijale antud märki saabuva paranemise kinnituseks – varju tagasiminemine päikesekellal – mainitakse Kuningate raamatus pärast ravi määramist, Jesaja raamatus aga enne seda. Teiseks oluliseks erinevuseks on Jesaja raamatus ära toodud Hiskija tänulaul (Js 38:10–20).

Sündmuse kontekstiks on Assüüria kuninga Sanheribi (valitsemisaeg 705–861 eKr) sõjakäik Juuda vastu kuningas Hiskija neljateistkümnendal valitsemisaastal (701 eKr). Juba eelnevalt oli Assüüria kuningas Salmaneser V (valitsemisaastad 727–722 eKr vallutanud Samaaria ja alistanud Põhja-Iisraeli kuningriigi (aastal 722 eKr) – Kuningate raamat nimetab Iisraeli allakäigu ja hävingu põhjusena eeskätt seda, et «nad ei olnud kuulanud Issanda, oma Jumala häält, vaid olid rikkunud Ta lepingu, kõik selle, mis Mooses, Issanda sulane, oli käskinud; nad ei kuulanud seda ega teinud selle järgi» (2Kn 18:12).

¹¹ Samast tüvest pärineb sõna שָׁלוֹם – «rahu», «täielikkus», «terviklikkus», «tervis», «heaolu».

¹² Hiskija suure ahastuse üheks põhjuseks võis olla seegi, et ta oleks pidanud suurema ilma järeltulijata – ta poeg Manasse sündis alles kolme aasta pärast ning oli Hiskija surres 12-aastane (2Kn 21:1).

Hiskija üritas oma riiki päästa Assüüria ülemvõimu tunnistamisega ja andamite abil: ta «andis kõik Issanda kojas ja kuningakoja varanduste hulgas leiduva hõbeda» ning «raius... ära Issanda templi ukсед ja piidad, mis Juuda kuningas Hiskija ise oli karranud, ja andis need Assuri kuningale» (2Kn 18:15j). Paraku sellest ei piisanud: assüürlased nõudsid täielikku alistumist, hoiatades Hiskijat ja tema rahvast nii toetumise eest teisele suurvõimule Egiptusele kui ka asjatu lootuse panemise eest Jumalale.

Vaatamata meeleheitele pöördub Hiskija siiski palves Jumala poole ning saab kinnitust ka prohvet Jesajalt. Jumal pöörab imelisel viisil Jeruusalemma saatuse, hukates suure hulga assüüria sõjamehi ning sundides Sanheribi tagasi pöörduma Niinevesse, kus ta peagi mõrvatakse (2Kn 19:35–37).

Hiskijat järgnevalt tabanud haiguse kohta pole teada rohkem kui seda, et sellega kaasnes[id] mingi[d] paise[d] ning see oli eluohtlik. On arvatud, et tegemist võis olla hariliku villtõvega (*pemphigus vulgaris*), mille suremus oli kuni 1950. aastateni üle 75 protsendi ning on veel tänapäevalgi erinevatel andmetel 5–15 protsenti.

Kuigi paranemine järgneb Hiskija ahastavale palvele (mille juures on tähelepanuväärne, et erinevalt Jesaja raamatus toodud tänulaulust ei rõhuta Hiskija siin mitte Jumala, vaid iseenda ustavust ja headust), on kontekstist selge, et Jumal jätab Hiskija ellu mitte niivõrd isikliku palvevastusena, kuivõrd märgina, mis tähistab kogu rahva olevikku ja tulevikku.

Hiskijale antakse viisteist lisa-aastat – ja seejärel ta sureb ikkagi. Tema kuningriik päästetakse assüürlaste käest, ent langeb mõne aja möödudes Paabeli ülemvõimu alla. Ning kuigi Hiskija oli pidanud Assüüria puhul juba kogema, et katsed ähvardavat vaenlast meeleheega ära osta on määratud nurjumisele, üritas ta sedasama Babülooniaga (vrd 2Kn 20:12–19), näidates oma kõikuvat meelt, mis isegi ta jumalakartlikkusele vaatamata püüdis leida lisatagatise inimliku kavaluse ja poliitiliste mängude abil.

Vahest kõige traagilisemaks sedastuseks Hiskija läbikukkumisest – hoolimata sellest, et ta oli, nagu öeldud, üks jumalakartlikumaid Iisraeli ja Juuda kuningate hulgas – on tema poja Manasse kohta öeldu: «Tema tegi kurja Issanda silmis nende rahvaste jõleduste eeskujul, keda Issand oli ära ajanud Iisraeli laste eest... Manasse ahvatles neid tegema rohkem kurja kui need paganad, keda Issand oli hävitanud Iisraeli laste eest.» (2Kn 21:2–9)

Niisiis ei ole jutustus Hiskija surmahaigusest ja paranemisest mitte niivõrd isikliku meeleparanduse ja pääsemise lugu (rääkimata sellest, et tegemist oleks lihtsalt kirjeldusega ühest järjekordsest imeteost), vaid eeskätt kehastab Hiskija siin kogu

Jumala rahva olukorda ja saatust. Rahvas on haige – hoolimata ajutistest paranemise märkidest lausa suremas haige. Jumalast taganemise, Tema lepingust lahtiütlemise, ebajumalateenistuse, nii usulise, kõlbelise, poliitilise kui ühiskondliku laostumise paused katavad mitte ainult kuninga, vaid kogu rahva ja ühiskonna ihu; hukkumine on paratamatu. Jumala prohvetid suudavad seda mõnevõrra edasi lükata – nii, nagu Jumal pikendas Hiskija elupäevi viieteistkümne aasta võrra. Aga sellegi teepikenduse lõpul seisab paratamatu surm.

Siiski ei unusta Jumal oma rahvast. Või õigemini: Jumal ei unusta omaenda ustavust, mis vastandub Tema rahva truudusetusele. Jumal käsib Jesajal Hiskijaga kõneldes rääkida endast kui tema isa Taaveti Jumalast ning kinnitab, et Ta varjab ja kaitseb oma rahvast ja linna ning päästab nad nii eeskätt iseenda kui ka oma sulase Taaveti pärast. See tähendab, et Jumala leping kehtib kõigest hoolimata ja Tema töötused ei lähe tühja. Ainult et need töötused ei mõeldud mitte [üksnes] käegakatsutava tuleviku jaoks, nagu Hiskija seda mõistab (vrd eriti silmatorkavalt iroonilisena 2Kn 20:19), vaid need osutavad inimlikult pea kättesaamatuisse kaugustesse ning nende täitumisele peab eelnema mitmete maiste riikide ja kuningakodade täielik kokkuvarisemine.

Jumal päästab, teeb terveks ja kingib elu mitte inimeste, vaid üksnes omaenda ustavuse, headuse ja halastuse pärast.

Jutluseks

Paastuaja teise pühapäeva ladinakeelseks nimeks on *Reminiscere* – «tuleta meelde». Nimi pärineb pühapäevase missa vanakiriklikust algussalmist: «Tuleta meelde, Issand, oma halastust ja heldust, sest need on maailma ajastu algusest!» (Ps 25:6). Seda salmi lugedes on hea meeles pidada ka järgmist: «Ära tuleta meelde mu nooruse patte ega mu üleastumisi; mõtle minule oma heldust mööda, oma headuse pärast, oh Issand!» (Ps 25:7), kuna siin tuleb selgelt esile seesama, mida on ülal öeldud kuningas Hiskija (ning tema kehastatud Jumala rahva) ja Jumala enda vahekorra kohta: Jumala halastus rajaneb Tema, mitte meie ustavusel ja headusel, sest kui Jumal ei tuletaks meelde mitte oma halastust ja heldust, siis poleks Tal tuletada meelde midagi muud kui vaid meie pattu ja üleastumisi.

EELK jumalateenistuste käsiraamatu järgi on paastuaja teise pühapäeva teemaks «Palve ja usk», mis vähemalt teataval määral asetab – eelnevalt öeldule vastandudes – tähelepanu keskpunkti mitte Jumala armu, vaid inimese enda tegutsemise Jumala abist ja päästvast armust osasaamiseks. Seepärast tasub olla tähelepanelik, et jutlus ei muutuks Jumala armu kuulutusest inimlikuks moraali lugemiseks.

Siin aitab kaasa Epistel (1Kr 10:12–13), mis algab manitsusega: «Niisiis, kes enese arvab seisvat, vaadaku, et ta ei langeks!» Paastuaja teise pühapäeva 2. lugemisaasta väga

lühike Epistel on osa pikemast lõigust, milles apostel Paulus meenutab hoiatavaid lugusid Iisraeli rahva ajaloost, sobitundes seetõttu hästi ka Vana Testamendi lugemise konteksti, milleks on Jumala rahva truudusetus nii Jumalale kui Tema lepingule (kuigi võrdluseks toodud lood on erinevad).

Evangeelium (Mk 9:17–29) kõneleb langetõbise poisi tervendamisesest, kusjuures erinevalt paljudest teistest tervenemislugudest ei ole keskpunktis mitte tervendatava (või teisele tervenemist paluva) isiku usk, vaid pigem inimeste võimetus «piisavalt» uskuda: «Ma usun, aita mind mu uskmatuses!» (Mk 9:4) Niisiis taas ei rajane tervenemine ja pääsemine mitte inimese tublidusel, vaid Jumala halastusel. See ei kahanda usu ega usul rajaneva palve [ja paastumise] väärtust ega tähtsust, küll aga tuletab meelde nii meie usu ja palve piiratust kui seda, et Jumala ennetav arm ületab mõõtnatult kõik inimlikud püüdlused ja võimalused.

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Hiskija on suremas haige – nii ka kogu inimkond oma jumalatuse, patu ja ülekohtu tõttu.
2. Jumal armastab meid, Ta kuuleb meie palvet, Ta hoolib meist, Ta aitab ja õnnistab meid – ka meie maistes katsumustes ja vajadustes.
3. Kõik maised õnnistused on ajutised – seetõttu peame õppima nägema neis eeskätt igavikule osutavaid märke ning otsima Jumala heldusele ja halastusele toetudes jäävat päästet Kristuses.